

Шта ми значи Свети Сава

Рођена сам као служинче у породици великог жупана када они још нису угошћавали немачке краљеве и залутале монахе, када су се од нашег сировог комада земље очекивали мир и послушност, поклањање и урођено дивљаштво. Наша историја беше мутна, крвава и слабо знана Ромејима који некада управљаху многобројним долинама и све познају, тако означавају цену и древност своје крви.

(Ипак, и највећи храст једном иструли, бесплодан и нем у оку муње.)

Не сећам се својих раних дана као целих и јасних, већ испреплетаних детињим играма и меким осмесима мојих тихих родитеља, чврстим каменом првих дворова и бујности недирнутих ливада. Девојаштво ми исто тако бледи у магли, године и мука ми отупише мисао, те ми у ројевима лете прва сашаптавања, скромна удаја сестара и братска дружења под процвалом месечином. Још видим мајчино лице, некада тако младо и бледо у зиму, а њене крупне очи и фин нос за служавку пресликавају се и на друге женске ликове, па и оне више по положају. Тако, од моје господарице велике жупанице оста само црна коса и стиснуте усне, оптерећене природном озбиљношћу и именом, а све остало поприма мајчинску милост и благод. Горда велмошкиња којој сам служила целу моју младост беше удата за Завидиног сина Немању и са њим изроди своја три сина: два, чија је нарав била прека и супротстављена ако их се тицаху исте ствари, и једног млађег, нежног и крчког, сажалјивог над судбином човечијом. Тако је дубоко својим делом утиснуо име и лик у моју душу да ми се сваким треном све више јавља, и то баш онакав какав је био у сопственој младости. Мирно, благо чело, уоквирено златном круном од косе и омекшало од мисли. Очи топлије, сетније од окаснелог пролећа. Строго, круто лице исцртано замислима о тешким путевима и пресудним одлукама. Беше танких, прозирних руку које су само по наследном обичају држале мач, радије навиклих на књигу и ситан рад, обучен у раскошне дворске хаљине и завијен у најличније тајне. Млади господар Захумља, знао му је сваки поток и кметовско лице, али зато су му ходници ризнице били страни, лица саветника немила, а приче о херојствима снагом слабо су му долазиле у разговор.

Премда није исказивао исту наклоност ка боју и ратној слави као браћа му, беше умилан и крепак, најдраже чедо родитеља за које би, чинило се, и небеске двери разбили

ако би то значило спокој у његовом срцу. И на какве их је онда патње ставио, кад је, ишуњавши се, побегао са калуђерима да би и сам постао ризоносац, запечатио лозу Немањића од своје крви и у тешку слутњу бацио и родитеље и браћу, одрекавши се властелинске титуле и двора! Послали су за њим гониоце, трагаче, веште на језику и стрпљиве на оружју, људе који су били упорни у свом лову као изгладнели вукови. Но, дечачко их лукавство превари, и најмлађи изданак владарске породице покори се вишем од себе и на се узе да буде предан слуга и да кроз обреде и рад постане зналац достојан своје вере и још му драгог порекла.

Овде су стизале вести о његовим сјајним подвизима. Био је истрајан у молитви и посту, чистог ума сведеног само на најчасније жеље, телесно непокореног и страственог једино у ковању и брушењу сопственог духа, као да га спрема попут мача за рат. Моју господарицу и њеног мужа бринуше и позиваше ови топли гласови о његовом напретку и животу какав је повео под окриљем светогорских манастира, те се, занесени и уморни од земаљских дужности истога дана расташе и придружише засебним манастирима, раскинувши везу човека и жене, а све са циљем да се приближе и разумеју своје најмилије чедо. И господар се упути своме сину да са њим подели старост у раду и испаштању, прогласивши другог сина великим жупаном и његову Ромејку великом жупаницом.

Тамо, на грчкој земљи, обнављали су некакав порушени манастир, у жељи да га васкрсну за употребу народа свога. Уредише га и све потребне зграде саградише, а господар не дочека да дуго бди са сином, већ убрзо пређе саме небеске двери којима мора да је некада, у оним бурним, непроспаваним ноћима готово претио што му својом истином обузеше дете. А оно мора да је патило као да је још сасвим мало и невично животу, тако нас судбина лако придобије, пороби, било какве да смо природе и способности. Ипак, шта ја знам о монашким сузама и жељама виших, ја и за живота остадох убога послуга која човека позна по унутрашњим валовима и олујама, не по бистрини говора или сјају достојанства, само је такав пут до разумевања мени проходан.

И по моме народном рачуну лако се могло прозрети да добро и пријатељско лице монаха-велможе има тужну и узнемирену потпору, да својим спретним погледима умирује народ, а не и себе, да међу тешким људима подешава лик тако да и камен прозбори; краљевска браћа су у завади и прете да ратом унизе успех свога оца и исцрпе одвећ

гладног и убогoг српског сељака. Опијени хартијом и копљем, хтели су првенство и покорност другога: старији по закону старости, млађи по закону ромејских принцеа, подсетивши брата по ком је реду био сам њихов отац када је требало уграбити престо. На то их брат путник опомену да су из исте куће потекли, да су у истој утроби прве звезде осетили и да се крвљу не залива на част, већ вином. Да чак и ако желе да разоре земљу и удаве реке, морају мислити и на људе којима владају и који се њиховим корацима воде; да су пастири, не вукови, да се у слози и миру сва имена лепше и даље чују. Не знам како су му одговорили, мора да су ћутњом и покорношћу коју су сами прижељкивали пошто рат више не ниче у земљи, већ врли и високи хришћански храмови.

Мој брат и сам приступи манастиру као монах-видар, и од првих скромних редова до потоњих писама, даде се на лечење болесних калуђера у Студеници. Хвалише негдашњег принца а сада монаха Саву (друго му име више не знам) као човека спремног на рад, труд и изразито плодног у размишљањима како угодити и помоћи сопственом народу. Истицао је његово искуство са путовања које га је усмерило на изградњу болница и школа, на учење о врлини и вери. И заиста: прљава, груба лица немирне деце умиривала су се под благим покорима Савиним; нерадне жене би, као омађијане, седале да завршавају и најтеже послове, а вредни ратари не гледаху оскудици у чељусти, већ су, духовно подстакнути, множили и ширили своје усеве.

(Сребрни вео од косе, лице дубоко изровано пређеним путевима и донетим одлукама. Влажне, тек око зеница замућене очи.)

Већ су ме изгризли зуби времена, многобројне ожиљке кријем под простим хаљинама и остарелом кожом. Црквена звона ми одвећ утањише слух, а очима све више прија хладни мрак. Ромеје су одавно напустили пурпур и традиција којом су се дичили, а наше малено краљевство јача и зелени, не окрећући се ни прерано, ни предуго ка сунчевом меду, већ онолико колико има сока у стабљици. Усмерава га подједнако стасом остарели Сава, меким речима и изабраним стазама, мири нас и са духовима и са царевима, скоро се осећа његов штит над нашим главама. Зато о њему лепе девојке и орни младићи и певају у пољима, чују се приче и њиме објашњавају досад непознати предмети и осећаји. У њему се осећа почетак и чисто, задужиће и очеве и синове свога рода, и мајке и ћерке

клониће му се, чак и да наша домовина буде некада урушена, његово дело ће опстати;
неограничено својим пореклом, само ширећи његов значај.

Ана Марјановић, 4/1

Гимназија Крушевац